

meydana getirmez. Owens'e göre zihinde meydana gelen surete ayrıca bir zihni varlık tanımlamasının uygun görülmesi, İslâm filozofları aracılığıyla varlık-mâhiyet ayrımının gündeme gelmesiyle mümkün olmuştur.

Sonuç olarak Owens *Gradations*'ta, örneğini ancak yaklaşık bir buçuk asır önce 1862 yılında Franz Brentano'nun *Von der mannigfachen Bedeutung des Seienden nach Aristoteles* (Aristoteles'te varlığın çok anlamlılığı üzerine) adlı eserinde gördüğümüz türden güçlü bir tahlile yer verir. Owens'in Ortaçağ felsefesi uzmanlığının beraberinde getirdiği mukayeseler, metni karşılaştırmalı bir felsefe tarihi denemesi olarak değerlendirmemize de imkân tanımaktadır. Müellifin vefatından sonra el yazmalarının derlenerek neşredilmesi nedeniyle içerdiği bazı kompozisyon zaaflarının ötesinde *Gradations*, İslâm felsefesi uzmanlarının da bigâne kalamayacakları, muhteva itibarıyla, Owens'in geride bıraktığı devasa literatürü taçlandıran bir ustalık eseridir.

İbrahim Halil Üçer

Bir Öncü Kitap: Mevlid-nâme

Fatih Köksal

Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011, 786 sayfa.

Hiz. Peygamber, edebiyatımızın vazgeçilemez öncelikli konularından birini teşkil eder. Resûlullah'ın doğumu öncesinden başlayarak vefatına kadar hayatının her safhası -özellikle şairler tarafından- edebî bir tür haline getirilmiş ve bu türlerden her biri için çok sayıda eser kaleme alınmıştır. İslâm dini etkisinde oluşan ve birbirinin devamı niteliğinde gelişen Arap, İran ve Türk edebiyatlarından özellikle Türk edebiyatında diğerlerine kıyasla Resûl-i Ekrem'le ilgili türlerde eser sayısı açısından bir zenginlik göze çarpar.

Esas itibarıyla Hiz. Peygamber'in doğum hadisesini ele aldığı halde, bir kısmında risalet, mi'rac, hicret ve hatta vefat gibi konulara da yer veren mevlid türüne ait eserler, edebiyatımızın dinî-edebî türlerinin başta gelenlerindedir. Bu türle ilgili olarak Necla Pekolcay, Ahmet Ateş, Ahmet Aymutlu vb. gibi araştırmacılar tarafından yapılan ilk çalışmalardan sonra çok sayıda araştırmacı bu alanla ilgili müstakil çalışmalara imza atmışlardır.

M. Fatih Köksal'ın yayımlamış olduğu *Mevlid-nâme*, sadece müstakil bir mevlid çalışması olmayıp, bu edebî türün tamamını içine alan ve mevlid türüyle ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalardan en kapsamlısıdır. "Ön Söz", "Giriş" ve iki ana bölümden oluşan eserin "I. Bölüm"ü, "Türk Edebiyatında Mevlid", "II. Bölüm"ü ise "Mevlid Metinleri" başlığını taşımaktadır.

Yazar, kitabın “Ön Söz”ünde mevlid ve mevlidler konusundaki merakının öğrencilik yıllarına kadar gittiğini ve Hasibe Mazıoğlu'nun “Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler” başlıklı makalesinden çok etkilendiğini ifade etmektedir. Köksal, öğrencilik yıllarında başlayan merakını ilerleyen yıllarda sürdürmüş, kütüphanelerde karşılaştığı mevlid metinlerini temin ederek zamanla bir mevlid kitaplığı oluşturmuştur.

İlmî çalışmalarda kütüphane tozuyla arkadaş olanlar için üzerinde çalışılan bir konu hiçbir zaman sonlandırılmaz; fakat bir yerde bir nokta koymak da gereklidir. Aslında bu nokta, son noktadan ziyade üç nokta anlamına gelmektedir araştırmacı için. Yazar da “Ön Söz”de bu konuya şöyle temas etmektedir: “Şüphesiz ki, Türk edebiyatında yazılan mevlidler burada tanıtılanlardan ibaret değildir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarla zengin el yazmaları hazinemiz içinden bilinmeyen birçok yeni mevlid metninin daha ortaya çıkarılacağından kuşkumuz yoktur” (s. 11).

Fatih Köksal'ın yıllarca toplamış olduğu mevlid metinleri ve mevlidlerle ilgili yayımlar bu türle alâkalı bilgilerimizin ne kadar az olduğunu da bize göstermiştir. Bugüne kadar yapılan yayınlarda Türk edebiyatında yetmiş civarında mevlid şairinden bahsedilmekteyken, Köksal bu sayının 123 olduğunu göstermektedir. Bazı müelliflerin birden fazla mevlid metni kaleme aldığı düşünüldüğünde, çalışmanın ehemmiyeti daha iyi anlaşılmaktadır.

Fatih Köksal sadece mevlidleri ve mevlid müelliflerini tespit etmekle kalmamış, muhtelif eserlerde mevlid yazdığı ifade edilen müelliflerle birlikte kütüphane kataloglarında kendisine mevlid atfedilen şairleri de tespit etmiştir. “Mevlid Adı, Mevlid Edebiyatı ve İslâmî Edebiyatı İlk Mevlidler” adını taşıyan “Giriş” bölümünde (s. 20-23) “mevlid” ve “mevlûd” kelimeleri üzerinde duran yazar, genel olarak Arap ve İran edebiyatlarında kaleme alınan mevlidlerle ilgili bilgilere yer vermektedir. “Türk Edebiyatında Mevlid” başlığını taşıyan “I. Bölüm”de, Türk edebiyatında mevlid türünün gelişimi, mevlid türünün şâhikası kabul edilen Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-necât* isimli mevlidinin muhtevası, kaynakları ve tesirleri detaylı olarak incelenmiştir. Yaygın görüşün aksine, edebiyatımızdaki ilk mevlidin Süleyman Çelebi'nin değil, Ahmedî'nin olduğu da bu bölümde yazar tarafından ispat edilmektedir.

Çalışmanın “Mevlid Metinleri” isimli “II. Bölüm”ünde on iki ayrı mevlid metnine yer verilmektedir. Burada ilk kez metni yayımlanan mevlidler şunlardır: “Zaîf Mevlidi”, “Recâî Mevlidi”, “Nasîbî Mevlidi”, “Muhyî Mevlidi”, “Sıdkî Mevlidi”, “Re'fet Mevlidi”, “Naîm(î) Mevlidi”, “Rüşdî-Mes'ûd Mevlidi”, “Fatma Kâmile Mevlidi”, “Zeynî Mevlidi”, “Muhyiddin Mekkî Mevlidi”, “Ziyâ(î) Mevlidi” (s. 87-756).

Yazar, mevlid metinlerini verirken “Eser ve Müellifi Hakkında” ana başlığıyla eserin müellifi, adı, yazılış sebebi, beyit sayısı, muhtevası, Süleyman Çelebi'nin eseriyle karşılaştırılması, dil ve anlatım özellikleri ve yazma nüshaları gibi konuları da ele almıştır. Bu açıdan bakıldığında, eserde yer verilen her bir mevlidi müstakil birer kitap olarak görmek gerekir. Dolayısıyla yazarın yapmış olduğu çalışmayı sadece bir kitap değil, farklı kitaplardan oluşan bir “mevlid antolojisi” olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu yönüyle *Mevlid-nâme* adlı bu eser bir “öncü kitap”tır.

Bir antoloji sayabileceğimiz bu eserin metodunun diğer dinî-edebî türlerde de uygulanması gerektiğini ifade etmeliyiz.

Son olarak eserle ilgili olarak şunları ifade etmeden geçemeyeceğim: Bu eserin, mevlidin yazılışının 600. yılında bitirilen ve yazarı tarafından fotokopi yoluyla çoğaltılan imzalı bir nüshasına (Kırşehir 2010) sahip olma bahtıyarlığına erişmişim. Fotokopi nüshada ana başlığın altında yer alan “Türk Edebiyatında Mevlid Türü ve Yeni Mevlid Metinleri” alt başlığının, yazarının bilgisi haricinde, bu baskıda bulunmamasının büyük bir eksiklik olduğunu düşünüyorum. Sayfa düzeni/mizanpajı böyle bir esere değil, sıradan bir esere bile yakışmayacak kadar kötü ve acemice. Eserin “II. Bölüm”ünde yer alan mevlid metinlerinin nüsha örnekleri fotokopi nüshada renkli ve okunaklı olmasına rağmen, yeni baskıda siyah-beyaz ve oldukça kötü durumda. Yeni baskının “İçindekiler” kısmındaki sayfa numaraları ile eserin içindeki sayfaların uyuşmaması da eserin tasarımı aşamasında dikkatli bir kontrolün yapılmadığını gösteriyor. Yüzlerce nitelikli esere imza atan Türkiye Diyanet Vakfı gibi tecrübeli bir yayınevinin bu tür hatalar yapması şaşırtıcı gerçekten.

Alim Yıldız

The Cambridge Companion to Science and Religion

Editör: Peter Harrison

Cambridge: Cambridge University Press, 2010, 308 sayfa.

Din-bilim ilişkisi her dönemde tartışma konusu olmakla birlikte, belli dönemlerde bu tartışmaya olan ilgi daha belirgin olmaktadır. Günümüzde din-bilim ilişkisi tartışmaları bir taraftan din ve bilimi birbirine zıt kutuplara koyup çatışmayı ön plana çıkaran yaklaşımı terketmesi, diğer taraftan da din ve bilim arasındaki ilişkinin çok karmaşık yönünü ortaya koyması açısından artan bir ilgiye mazhar olmaktadır. Zamanımızda din-bilim ilişkisi tartışmasına ilginin artmasının çok değişik sebepleri vardır. Bunların en